

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת קרח תשפ"ב

בגן החשיבה החיובית

השדה המוזנח

בספר משלי (כד, ל) מספר שלמה המלך סיפור קצר: "עַל שְׂדֵה אִישׁ עָצַל עֲבָרָתִי וְעַל כָּרְם אָדָם חָסַר לֵב" - כאשר עבר שלמה המלך על יד שדהו וכרמו של האיש הזה, הוא הבחין שמדובר באיש עצל וחסר דעת. אמנם הפסוק מכנה אותו "חסר לב", אולם בלשון הקודש, המילה "לב" פירושה "שכל".

ומגן ידע שלמה שאדם זה הינו עצל וחסר דעת? הפסוק ממשיך ומסביר: "וְהִנֵּה עֹלָה כָּלֹ קִמְשִׁים כְּסוּ פָּנָיו חֲרָלִים" - קוצים כיסו את השדה כולו, ולא זו בלבד, אלא "וְגִדְרָא אֲבָנִיו נִהְרְסָה" - גדר האבנים שהקיפה את השדה כבר החל להתפורר.

והנה, אדם אחר שהיה עובר ליד השדה הזה, היה שם לב שהבעלים הוא אדם רשול, ותו לא; אולם שלמה המלך ידע שאין מקרה בעולם, ואם סיבבה ההשגחה העליונה שהוא יראה מראה זה, פירושו של דבר הוא שהקב"ה מנסה ללמד אותו משהו. הוא ידע שמן השמים הוליוו אותו דוקא במסלול הזה היום, כדי שיפיק לקחים חשובים מהדברים שראה.

מתכון לאסון

מה עשה שלמה? "וְאָחֲזָה אֶנְכִי" - עיינתי בדבר. פירושה של המילה "אחזה" שונה משל המילה "אראה", כי "אראה" פירושו לראות בעיניים באופן שטחי וגלוי לעין, אבל "אחזה" היא תובנה עמוקה יותר - כמו "חזון ישעיהו" שהיא נבואה. ממשיך שלמה המלך, "אֲשִׁית לְבִי" - נתתי את דעתי לענין, "כִּי־אִתִּי לְקַחְתִּי מוֹסֵר" - למדתי מהדברים שראיתי.

והנה הלקח הראשון, שבעליו של השדה הוא בחור עצלן, הוא די פשוט. שהרי, כך ממשיך שלמה המלך ואומר לנו, "מִעֵט שָׁנוֹת" - ללכת לישון מעט בזמן שאתה אמור לעבוד, "מִעֵט תְּנוּמוֹת" - לקחת חופש מהעבודה מפעם לפעם כדי לחטוף תנומה, "מִעֵט חֶבֶק יָדַי לְשֹׁכֵב" - לשלב ידים ולנוח, כל זה הוא מתכון לאסון.

הדבר דומה לבעל חנות, שעל פתח חנותו מתנוסס דרך קבע שלט שעל גביו ציור של שעון, יחד עם הכיתוב "אשוב בעוד רבע שעה" - מי שלוקח את העסק שלו ברצינות, לא צריך להיות לו שלט כזה. אם כבר יש לך כזה - גש והורד אותו ושכח ממנו - עדיף אפילו להשמיד אותו. לפעמים אברך זקוק לגשת לחנות נעליים או ספרים, אולם אין לו פנאי לעשות זאת בכל שעה ביום, אז בשעות בין הסדרים, כשיש לו כמה דקות פנויות, הוא ניגש לחנות, ומה הוא מגלה אם לא את השלט "אשוב בעוד רבע שעה". טוב, בינתיים האברך חוזר לבית המדרש כדי ללמוד, וכאשר הוא שב למקום כעבור עשרים דקות, אותו השלט עדיין ממתין לו, "אשוב בעוד רבע שעה"...

הפתעה בלתי נעימה

אכן, אין שום דבר רע בלנוח מדי פעם. אבל אדם שמנסה תמיד להתחמק מאחריות, ומנצל כל תירוץ כדי לנוח, מה יהיה בסופו? "וּבֹא מִתְהַלֵּךְ רִישָׁךְ" - העוני שלו יבוא כמו נֶגֶד, כמו הֶלֶךְ. לפגוש הלך ברחוב, אינה חוויה נעימה במיוחד, שכן היא מְלֹנָה בחשש מפני מעלליו של האיש.

וכך, אדם שאינו מטפל בעסקיו ואינו דואג לנהל את ענייניו כראוי, צפוי להתקל בחייו בהפתעות בלתי נעימות. "אתה תיתקל בעוני", מזהיר שלמה, "כפי שאתה נתקל בבטלן ההולך ברחוב". זהו הפירוש הראשון, הלימוד הראשון אותו מבקש שלמה המלך ללמד אותנו. הפסוק אומר לנו שאם יש לך שדה או חנות נעליים, או אפילו אם אתה ר"מ בישיבה, מה שלא תעשה, עליך לעבוד במרץ ולא להתרשל במלאכתך.

לטפח את האחווה

אולם מעבר למסר הראשון הזה, ישנו פירוש נוסף בדברי שלמה המלך. הפירוש השני אינו שולל את הראשון, אך אנחנו נעסוק בלקח החשוב יותר אותו למד שלמה המלך לאחר שראה את מצב השדה של

עצי פרי מכל הסוגים

כאשר אנחנו מדברים אודות נטיעת דברים טובים בשכלנו, על הצורך לעקור עשבים שוטים ולשתול שתילים יפים, עלינו לדעת שישנם הרבה מאוד מינים של פרדסים שיוכל האדם לגדל בשכלו. כשיש לך נכס כל כך יקר ערך, אינך מגדל רק ענבים, אלא צריך לשתול גם דובדבנים, תפוחים ואגסים. בשכלו של היהודי קיימים תאים רבים, פרדסים רבים, ובכל אחד מהם יש לטפל בזהירות מירבית.

יש פרדס אחד של אהבת ה', ופרדס נוסף של יראת ה'. יש פרדס של ש"ס ופרדס של חומש. יש את ה"בחינה" - ראיית הקב"ה בעולם שמסביבנו, וישנו גם את פרדס האמונה. עליך לטפל בפרדס הביטחון שלך וכן בפרדס נפרד שהוא הפרדס של חסד. יש הרבה מאוד מה לטפח. לכן מוטל על כל אחד ואחד להאזין לדברים האלו במשך שנים רבות - לא רק לשיעורים שלי; תוכלו ללכת מקומות טובים יותר - אבל בכל מקום אליו תלכו, ממתינה לך עבודת נטיעה רבה.

לעקור את הקוצים

אחד הפרדסים החשובים ביותר - ועם זאת המוזנחים ביותר - שכל יהודי חייב לנטוע בשכלו, הוא פרדס ה"כף זכות". זוהי מצוה מפורשת בתורה: "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא יט, טו), שפירושה שחייב כל אדם לדון את חבירו, כל יהודי שומר תורה ומצוות, לכף זכות (שבועות ל, א).

אל נא תחשבו שניתן להתעלם כליל מעניין זה - בין אם נרצה ובין אם לא, שכלנו עסוק תמיד בלגבש דעות כלפי אחרים. אין מנוס מכך - אתה תמיד משמש כשופט. פרה, להבדיל, מסוגלת לעבור את חייה מבלי לחשוב ולשפוט; אבל אם אתה אדם, על כרחך אתה שופט - ברגע שאתה רואה מישהו, אתה כבר מגבש דעה כלפיו.

ולכן עלינו להתחיל ולעסוק בטיפול בפרדס ה"בצדק תשפוט עמיתך" שלנו, כי אם לא נעמול בטיפולו, יצמחו בו רק עשבים שוטים, מכל הסוגים: קנאה, כעס, תסכול, גאווה ועוד דברים. וברגע שהראש מלא בעשבים שוטים, מה קורה אז? "וּבָא מִתְּהֵלֵךְ", יתכן ויגיע איזה הלך ויתפוס אותך באופן בלתי צפוי. תתפלאו - הזרעים הלא נכונים שגדלים פרא בראשך, עלולים יום אחד לעמת אותך עם נסיון; פתאום מגיעה שעת מבחן, ואתה פגיע - מי יודע מה עלול לקרות ח"ו למי שלא התכונן מראש. לפעמים הרוחניות של

האיש העצל. שלמה אמר כך: כל אדם בעולם הזה ניחן בשדה אחר - הקב"ה נתן לנו בשכלנו נחלה, המיועדת עבור מטרה מסוימת, ותפקידנו הוא לטפח נחלה זו באמצעות ערכים טובים והשקפות נכונות.

ישנה נקודה חשובה שעלינו לעמוד עליה תכף ומיד. אם תחכה, אם תניח לשכל שלך להישאר איך שהוא, אל נא תחשוב שהוא יישאר שומם, וימתין לך בסבלנות עד שתחליט לנטוע בו משהו. לא ולא! השדה יתחיל להצמיח את הדברים שגדלים באופן טבעי, ובאופן טבעי גדלים קוצים ועשבים שוטים. אפילו בכביש עירוני, אם תניח את הכביש איך שהוא, אילו התנועה תיעצר למשך עשר שנים, כל הרחוב יתחיל להשתנות. העשבים והדשא יתחילו לנבוט והעצים יטילו זרעים לתוך הסדקים שבכביש, ועצים חדשים יתחילו לצמוח. בסופו של דבר, העצים יגרמו למדרכה להתרומם. ובעוד חמישים שנה, הרחוב יהפוך לג'ונגל. אמנם בימינו יש אנשים שמעריצים ג'ונגלים. שוחרי איכות הסביבה אוהבים את היערות, אבל עליכם לדעת שיערות הם טובים עבור נחשים ודובים, ולמרות כל התעמולה, בני אדם זקוקים לאדמה מעובדת ומפותחת.

הטרגדיה הגרועה ביותר

כאשר חלף שלמה המלך על פני השדה המכוסה בצמחיה עבותה, הוא הזכיר לעצמו את התפקיד הגדול הזה שהוטל עלינו בעולם הזה - "כְּאִתִּי לְקַחְתִּי מוֹסֵר". שלמה חשב לעצמו, "בעל שדה הזה, שעצלותו גרמה לשדהו להיות מוזנח כל כך, בוודאי מזניח את שכלו. הלא הרבה יותר קל לחרוש שדה אדמה מאשר את השדה שבראשנו, ואם השדה של העצלן הזה כל כך מלא בקוצים ודרדרים, אין ספק שמוחו מכוסה בצמחיה". לכן קרא לו שלמה "אדם חסר לב", כלומר חסר דעת.

כאשר אדם נכשל בגידול פירות וירקות בגינתו, או שאינו זורע חיטה בשדותיו, אין ספק שיש כאן החמצה גדולה. כל כך חבל לבזבז נדל"ן טוב באופן שכזה; הוא עלול אף להפוך לעני בגלל רשלנותו. אולם זאת עלינו לדעת, שאדם שהוא עני בדעתו, זוהי הגרועה מכל הטרגדיות. כאשר לאדם אין פרנסה, זהו דבר נורא; חטא גדול הוא להיות עצלן ולא לקיים את מה שהתחייבת בכתובה. אבל אחרי הכל, תמיד יש את הרווחה; אולי יש לך איזה דוד עשיר שיחלץ אותך ממצבך - בסוף יימצא הפתרון. אולם העני בדעתו - אף אחד כבר לא יוכל להצילו.

פגמים אצל אחרים - ככל שהאדם מחפש יותר מה לא בסדר אצל השני, כך כולם יהפכו לגרועים יותר ויותר בעיניו, עד ש"יתעו", הוא יאבד את דרכו לגמרי.

אישיות גדולה וטראגית

הדבר קרה פעמים רבות במהלך ההיסטוריה של עם ישראל, ולא רק לאנשים פשוטים אלא לאנשים גדולים מאוד. ניקח דוגמא אחת מתוך פרשת קרח, שהאדמה פתחה את פיה ובלעה אותו, והוא אבד לנצח.

זהו סיפור טראגי וכעת ניקח את הזמן כדי ללמוד אותו בפירוט מה, כי הרי זו הסיבה שהתורה טרחה לכתוב אותו באריכות. סיפור זה נועד להוות דוגמא עבורנו בחיי היומיום שלנו, כדי שנלמד כמה מסוכן הוא להיות בעל דעת שאינה מטופחת בזהירות המירבית.

והנה אין ספק שקרח היה אדם גדול מאוד. ראשית, עצם העובדה שהוא זכה לצאת ממצרים מורה על גדולתו. בליל הסדר, כולנו אמרנו לבן הרשע: "אֵילוּ הָיָה שָׁם, לֹא הָיָה נִגְאָל". אלו שלא היו ראויים לכך, לא עזבו את מצרים. משכך, אם קרח יצא ממצרים, אין ספק שהוא היה ראוי לכך. קרח עבר יחד עם עם ישראל כולו את כל החוויות הנפלאות והמדהימות של ניסי יציאת מצרים, והוא אף הלך בתוך ים סוף יחד עם כולם, ותוך כדי הליכה שר את שירת הים.

אך לא רק שקרח היה ראוי לעזוב את מצרים וחווה את כל ניסי המדבר, אלא שהוא עמד למרגלות הר סיני עם כלל ישראל וקיבל את התורה. "וַיַּחֲנֶן שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגֶד הָהָר" (שמות יט, ב) - לא כתוב "ויחננו" אלא "ויחן", לשון יחיד, ופירושו כאיש אחד בלב אחד (רש"י בשם מכילתא). פירוש הדבר הוא שגם קרח ועדתו עמדו למרגלות הר סיני ויחד עם כולם צעקו "נעשה ונשמע", מתוך ההתלהבות הגדולה ביותר.

"בקרובי אקדש"

אין ספק אם כן שקרח היה יהודי ירא שמים מרבים, ואם כך, עולה השאלה הגדולה - מה קרה? כיצד אישיות כה גדולה נפלה למקום נמוך כל כך?

התשובה היא שקרח איפשר לעשבים שוטים לצמוח בשכלו. היתה זו תוצאה של היותו מ"חורשי רע" - קרח חרש רשעות; הוא התחיל לחשוב באופן בלתי נכון כלפי אחרים, ובכך נטע זרעים של "דן לכף חובה" בשכלו, והזרעים הקטנים הללו צמחו והפכו לעצים עבותים, בעלי פירות רעילים.

האדם נהרסת כליל כתוצאה מהזרעים הרעילים שצמחו לאיטם בראשו.

כשהקוצים הכריעו את בחור הישיבה

אני מכיר באופן אישי מקרה כזה. היה בחור שלמד יחד עמי בישיבה, שהגיע מבית טוב מאוד, הוריו היו אנשים יראי שמים של ממש, ואביו שימש כאדמו"ר. הוא היה בחור טוב בלימוד - היה לו פרדס יפהפה בו צמחו פירות נפלאים בכל הנוגע ללימוד גמרא - אבל הוא לא גילה ענין בטיפוח המטעים האחרים; בכל הנוגע ללימוד סדר מוסר בישיבה במשך חצי שעה ביום, הוא לא היה מעוניין כלל וכלל.

כשעזבנו את הישיבה נפרדו דרכינו, וניתק הקשר בינינו. שנים אחר כך שמעתי שהוא עזב את דרך התורה ר"ל. אי אי אי! בחור כל כך טוב, מבית חסידי טוב, וכעת הוא פסיכולוג, והאידישקייט שלו נמחק לגמרי.

איך זה קרה? התשובה היא, שהוא מעולם לא טיפח את גן הדעת שלו! הוא אמנם חבש כובע קטיפה שחור ויפה, אולם אי אפשר לסמוך על זה - מה שחשוב יותר הוא מה שנמצא מתחת לכובע. אם לא תיטע משהו בגינה שבראשך ותטפח אותה כל הזמן, לא תהיה מוכן ליום צרה, למבחני החיים, ומי יודע מה עלול לקרות?

הזרעים עשבים שוטים

בספר משלי (יד, כב) ישנו פסוק נוסף הקשור לנושא זה. הפסוק מדבר על הנושא של חשיבה, והוא אומר כך: "הָלוֹא יִתְעוּ חֹרְשֵׁי רָע" - האם אותם אלו, החורשים מחשבות רעות אל תוך שדה הנפש, לא יתעו ויכלו לאיבוד? כאשר מתחילים לחשוב רע על השני, ומנסים למצוא פגמים אצל אחרים, המחשבות הן כמו זרעים אשר יגדלו ויהפכו למחשבות גדולות יותר, עד שבסופו של דבר הן יאבדו לחלוטין את דרכם.

נתאר לעצמנו יהודי היושב בבית הכנסת ומדבר לשון הרע על כולם. ראשו מלא בחשדנות כלפי אחרים. כולם טועים! או שהוא יושב בבית ומדבר עם אשתו לשון הרע. כל מי שמגיע לביקור, זוכה לשיחת ביקורת ולשון הרע בין בני הזוג.

אז ה' אומר לאדם הזה: זה מה שאתה מחפש? אתה מחפש להחדיר רעל אל תוך ראשך? "בא להיטמא פותחין לו", אני אניח לך להצליח בשאיפותיך. אתה תצליח והשכל שלך יורעל על ידי "ראש ולענה" מהסוג הגרוע ביותר. אתה תשתפר עוד ועוד בלמצוא

בעלי יופי והוד, ובכך היוו דוגמא וסמל לשירת הקודש של הלווים בבית המקדש. להלן בפרשת פינחס (כו, יא) כתוב, "וּבְנֵי קֶרַח לֹא מָתוּ" - משום שהם היו צדיקים גמורים. אין כל ספק אם כן שאביהם גם הוא היה אדם גדול, שכן אדם אינו זוכה לילדים כאלו אלא אם כן הוא עצמו עמל ויגע במשך כל חייו לקנות מעלות ומדרגות נעלות.

"אז אם יש לי בנים כל כך טובים", חשב קרח לעצמו כל הזמן, "מדוע לא נבחרנו לתפקיד הכהונה?" וכך, כבר מאז שבני אהרן נמשחו ככהנים, החל להיזרע במוחו של קרח זרעים של חשד; זרעים של "דן לכף חובה" נטעו בראשו של קרח, והוא החל לחשוד שמא לא היתה לאהרן הזכות להיות כהן.

וכעת, לאחר שהיה עד לאסון הנורא שהתרחש בעת חנוכת המשכן, עשבי החשד שהשתרשו בשכלו, החלו להבשיל את פירותיהם הרעילים. "עכשיו כולם רואים שצדקתי כל הזמן. הקב"ה גילה את מורת רוחו, והתברר לכל שנדב ואביהוא לא באמת היו מתאימים לתפקיד הרם הזה. משה רבינו הוא זה שהעניק את הכהונה למשפחתו של אחיו, ולא מאת ה' היתה זאת.

רצון יראיו יעשה

והנה, קרח ידע היטב - כפי שכולנו יודעים היטב - שהקב"ה צווה למשה רבינו במפורש, "קַח אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו אִתּוֹ" (ויקרא ח, ב) - הוא ידע שהיה זה דבר ה' ושמשה לא המציא את המינוי הזה מעצמו. אלא ביאור הענין הוא כך, וכפי ששמעתי ממור"ר הגרי"א שר זצ"ל: קרח חשב לעצמו, הלא משה רבינו פעל כל כך רבות למען ה'. הוא היה עבד נאמן לבוראו, והוא זה שאירגן את בני ישראל על פי דבר ה', הוציא אותם ממצרים, והביא אותם, כולם יחד, אל הר סיני עליו קיבלו את התורה - הוא חי אך ורק למען השי"ת, והקב"ה חש כלפיו חוב של הכרת הטוב.

משכך, חשד קרח שמשה הוא זה שביקש מה' שיתן לאהרן אחיו ולזרעו את מתנת הכהונה, והקב"ה לא יכול היה לסרב לבקש זה, שהרי "רָצוֹן יִרְאָיו יַעֲשֶׂה" (תהילים קמה, יט), וכמו שאמרנו "צדיק גוזר והקב"ה מקיים". זהו יסוד בהנהגת הבורא, שאחד מחשבונות שמים הוא לקיים את רצון הצדיק, גם אם לולא בקשתו של הצדיק הקב"ה היה מנהיג את הדברים בצורה שונה. יתכן וה' ישנה את כל מהלך ההיסטוריה על מנת לגלות לכל את חיבתו כלפי הצדיק, כדי שהעולם יראה את אהבתו יתברך כלפי עושי רצונו.

כולנו זוכרים את היום המפואר של הקמת המשכן, כאשר סוף סוף הוקם משכן ה' בעולם הזה, ומעתה עם ישראל זכה לתהילה הבלעדית של שכינת השי"ת השורה בתוכם. היו מעט מאוד ימים במהלך ההיסטוריה - ויתכן אפילו שאף פעם לא היה יום כזה - שבו היתה שמחה גדולה כל כך.

העם כולו שמח בשמחה הגדולה, "וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם, וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה'... וַיֵּרָא כָּל הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם" (ויקרא ט, כג-כד). הבה נצייר בדעתנו מאורע שכזה! אומה שלמה - מיליוני אנשים, נשים וטף צועקים בהתלהבות עצומה למראה השראת השכינה.

ואז לפתע התחרשה טרגדיה: "וַיִּקְחוּ בְנֵי אֶהֱרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֶתְנוּ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אֵשׁ וַיִּשִּׂימוּ עָלֶיהָ קִטְרֹת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי ה' אֵשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אֹתָם, וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי ה'" (שם י, א-ב).

מנסים להבין את הטרגדיה

והנה, עם ישראל כולו, כאשר ראה את הטרגדיה הזו, היה שרוי בצער גדול ונורא. שאירוע כזה יתרחש ביום השמח ביותר? זה היה בלתי נתפס! וגם קרח היה שם יחד עם כולם; הוא עמד שם, התבונן, וגם הוא היה מוטרד: "כיצד קרה דבר כזה, ששני בני אהרן יומתו בידי ה' בתוך המשכן?!" ששני צדיקים גדולים שכאלה ימותו בתוך השמחה הגדולה הזו?!"

קרח ידע היטב שהשי"ת אינו עושה דבר מבלי שתהיה לכך סיבה - ובוודאי כאשר מדובר בטרגדיה בסדר גודל שכזה - ולכן אנחנו מבינים שהוא החל לחשוד במשה רבינו. קורח חשב לעצמו, "אולי דבר זה אירע לנדב ואביהוא מפני שהם לא היו צריכים להיות שם מלכתחילה! כך סברתי כל הזמן - אמנם הם היו אנשים גדולים, אבל האם הם היו היחידים הראויים להיבחר לתפקיד הכהונה? האם נכון הוא הדבר שמשה ימנה את אהרן אחיו ובניו ככהנים? מדוע אני וּבְנֵי לא נבחרנו? הלא גם אנחנו לויים".

מהטובים ביותר

והנה אין ספק שקרח לא היה חושב מחשבות אלו זה אילו היה אדם פשוט, או אפילו בן לוי ממוצע. למען האמת, קרח היה מגדולי הלויים; הוא היה גדול בתורה וצדיק, וגם לו היו בנים גדולים וצדיקים, ממש כפי שהיו לאהרן הכהן. "לְמִנְצַח לְבְנֵי קֶרַח" - בני קרח חיברו תפילות נפלאות, שהן חלק מספר תהילים. הקב"ה השרה את רוחו עליהם, והם שרו לו שירים

הסוף האומלל

אך קרח לא אבה לשמוע זאת. היה לו קשה להאמין לדברים, כי הוא כבר חרש את זרעי הרוע במשך זמן רב כל כך; קרח לא היה ח"ו אדם שפל וגס רוח שניתן להטעותו בקלות ולגייס אותו למען "מפלגה" כזו או אחרת. הוא היה אדם גדול וחשוב, וכפי שמלמדת אותנו הגמרא, אולם זה מה שקורה לשכל שאינו מטופח בזהירות המרבית.

קרח כבר חרש, זרע וטיפח את זרעי ה"דן לכף חובה", וכעת הם הצמיחו פירות רעילים: "מה הפירוש 'ונחנו מה'?" האם כוונתך לומר שביכולתך למחוק מאישיותך לגמרי את כל הנטיות והנגיעות האישיות הקיימות אצל בני אדם? האם אין לך לפחות מעט אהבה לעצמך? הכל בא בגללך! אתה הוא זה שהתפללת לה' שיבחר באהרן אחיך, וכביכול 'אילצת' אותו לתת את הכהונה לאהרן".

וזרעים אלו בשכלו של קרח, הם אלו שהובילו בסופו של דבר למפלתו. קרח חטא בפיו, ולכן הארץ פתחה את פיה מכיון שהוא חטא בפיו, לכן 'וַתִּפְתָּח הָאֶרֶץ אֶת פִּיהָ' ובלעה אותו אל הגהנום לנצח. קרח היה אדם גדול, אולם "הָלוֹא יָתְעוּ חֹרְשֵׁי רָע" - גם האדם הטוב ביותר, אם הוא מתעצל בטיפוח גן המחשבות הטובות, אם הוא מתרשל בתפקידו לפתח את פרדס ה"דן לכף זכות", זרעי הרעל יצמיחו קוצים ודרדרים, ואין ספק שדברים רעים יצאו מזה.

תכליתו של סיפור

והנה, חשוב שנבין שפרשת קרח ועדתו לא נכתבה בתורה רק בכדי למלא את הגליון ולספר לנו סיפור מעניין שהתרחש במדבר. התורה האריכה בתיאור סיפורו של קרח "לְאוֹת לְבָנֵי מִרְיָ" (יז, כה) - כסימן למי שעלול להמרות ולהיכשל במה שנכשל קרח. התורה אומרת לנו במפורש: "וְלֹא יִהְיֶה כְּקֶרַח וְכַעֲדָתוֹ" (שם יז, ה), ויש מהראשונים הסבורים שזהו לאו דאורייתא, שלא נלך בדרכיו של קרח; ואין הכוונה רק שלא ניטול חלק במחלוקת, אלא בכלל זה שעלינו להיזהר לבל נזרע את אותם הזרעים שקרח זרע בשכלו, זרעי ה"דן לכף חובה" המובילים למחלוקת.

אמנם אין זה אומר שמי שדן את חבירו לכף חובה, עליו לצפות שהיום או מחר האדמה תפתח את פיה

זו היתה סברתו של קרח, שאמיתת רצונו יתברך לא היה לתת את הכהונה לאהרן ולזרעו, ולאו דוקא שהם היו המתאימים ביותר לתפקיד נעלה זה, אלא שמשה ביקש זאת מה', וה' נענה לבקשתו. "מדוע משה לא יכול היה לומר מילה טובה עבורי? האם אני פחות טוב מאשר אהרן אחי? אולי אני אפילו מתאים יותר לתפקיד. אם משה רבינו היה מושלם ללא שום חסרונות, אילו לא היה לו רצון מסוים לשלוט על עם ישראל, אילו היתה בו ענווה מוחלטת, הוא לא היה מבקש בקשה זו לטובת אחיו. נמצא שהיה זה בגלל משה שעם ישראל חווה את הטרגדיה הגדולה הזו, ביום שהיה אמור להיות היום המאושר בהיסטוריה שלנו".

ביטול גמור

האמת היא שלא כך היו פני הדברים, וכפי שאמר משה לקרח ועדתו, "לֹכֵן אַתָּה וְכָל עֲדֶתְךָ הַנֹּעֲדִים עַל ה' וְאַהֲרֹן מֶה הוּא כִּי תִלְנִינּוּ עָלָיו" (טז, יא) - אהרן מה הוא! אהרן אינו כלל צד בענין, אין לו שום רצונות עצמיים, ולא היה לו שמץ של שאיפה להיבחר לתפקיד הכהונה. "מה הוא" פירושו שהוא אינו כלום! וכמו שאמרו משה ואהרן לעם ישראל בפרשת בשלח (שמות טז, ז), "וַנִּנְחֵנוּ מֶה" - אין לנו כלל חלק בכל זה, אלא הכל הוא מאת הבורא יתברך.

כעין זה היה נהוג ב"תלמוד תורה" בקלם, שכאשר ראש הישיבה היה מוסר את שיחותיו, הוא נהג לשבת בספסל האחורי של בית המדרש, כך שתלמידי הישיבה שישבו ושמעו את דבריו לא ראו אף אחד עומד בפניהם, ולא שמעו אלא את קולו. ראש הישיבה הוציא את עצמו מהתמונה לחלוטין, הוא לא היה קיים כלל. יושב לו מישוה מאחורה ומדבר, וכולם יושבים לפניו, מביטים קדימה, ומאזינים. כך היו נראים פעם מנהיגנו.

הן אמנם, משה רבינו היה בעל כח אדיר, אך היתה לו היכולת לבטל לגמרי את אישיותו באופן שאפילו חלק קטן מרצונותיו האישיים לא היו מעורבים בהנהגתו ובהחלטותיו. זו דרכם של המנהיגים גדולים - בכוחם לבטל לגמרי את אישיותם. הם מוחקים את כל רצונותיהם האישיים כדי ששום דבר לא יחצוץ בין השי"ת לבין עם ישראל.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שערי אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

לתת לזרע הזה לנבוט, עליך לנסות ולעקור אותו מהשורש באופן מיידי. בכל פעם שאתה מרגיש איזו טינה כלפי אדם כלשהוא, אם ברצונך ללכת בדרכי ה' ולהידמות לבוראך, עליך לנסות להיות כמו עורך דין ממולח ולמצוא כל סוג של תירוץ כדי להצדיק את חברך.

גם אם אתה יודע שהוא עשה משהו לא בסדר, תוכל לחשוב, "אולי הוא לא ידע שהדבר אסור, או שהוא לא היה מודע לחומר הענין, הוא לא הבין עד כמה חמור החטא הזה". אם הוא עשה משהו שמפריע לך, אז כעת עליך להתחיל במלאכת ניקוי העשבים השוטמים - "אולי הבוס שלו צעק עליו היום". "יכול להיות שהוא מודאג מהפרנסה או מהילדים שלו". תתעלם ממה שזה לא יהיה ומחק את זה ממוחך. במקום להתעצל ולתת למחשבה זו לגדל שורשים רעילים, הפעל את דמיוןך כדי לשנות את מה שנראה כמעשה של חוסר אחריות או אפילו של חטא, ולפרש אותו בדרך הטובה ביותר.

זהו תפקיד בעל חשיבות עליונה המוטל עלינו. עלינו להתגבר על היצר הרע הזה של לנסות ולמצוא פגמים אצל חברינו, שכנינו, המחותנים שלנו, החתנים והכלות, וכל שאר האנשים עמם אנחנו באים במגע.

אינך מסוגל לחשוב על שום תירוץ? אולי אין לך את הכלים לחשוב על המעשה הזה בצורה הנכונה. בין הדרישות להיות דן לכף זכות היא, "אַל תִּדְּיִן אֶת חֶבְרֶךְ עַד שִׁתְּגַיַּע לְמִקְוֹמוֹ" (אבות ב, ד) - אי אפשר לדון את האדם מבלי להיכנס לנעליו. אם ילד שבר איזה חפץ בטעות, אל תתרגש יותר מדי, כי אם היית ילד, גם אתה היית שובר דברים. אם יש אדם שרעייתו מרבה בדברים והדבר מפריע לו, שימתין עד שהוא עצמו יהיה אשה, ורק אז ישפוט אותה. כל אדם צריך להיות נידון לפי התנאים שלו, ולעולם לא תצליח להבין את תנאיו ומצבו של השני.

שותלים פרחים

והנה, מלבד עקירת העשבים השוטמים, עלינו לעסוק גם בלשתול בשכלנו דברים טובים - פרחי נוי, עצי פרי וכל דבר טוב. במקום להיות "חֲרָשִׁי רָע", אנשים החורשים מחשבות רעות, הפסוק ממשיך ומדריך אותנו כיצד עלינו לנהוג, "וְחָסַד וְאֶמֶת חֲרָשִׁי טוֹב" - אותם החושבים מחשבות טובות, יזכו לעוד ועוד מחשבות טובות. מי שחפץ ללכת בדרכי הבורא, שהוא יתברך תמיד חושב טוב עלינו, ולנסות גם הוא לחשוב טוב כלפי אחיו היהודים, יצליח במשימתו; הבא להיטהר פותחין לו, וזה יעשה קל יותר ויותר.

ותבלע אותו. לא כך היא הנהגת השי"ת בעולם, אולם קרח הוא משל כדי להמחיש לנו לאן יהיו מועדות פנינו אם ניכשל בטיפוח הפרדס. "הָלוֹא יִתְּעוּ חֲרָשֵׁי רָע" - מי שחורש זרעים של רוע בשכלו, בוודאי יאבד לבסוף.

עסק מסוכן

קרח נענש בצורה חמורה וקיצונית כל כך משום שהוא חשד במשה רבינו, והדבר דומה למי שנוגע בחוט חשמל חשוף בעוצמה של 100,000 וולט! אילו היה מחליט קרח לחשוד ביהודי אחר במדבר, למרות שלא היה זה דבר טוב, אבל הוא לא היה מוצא את עצמו בלוע באדמה מהר כל כך.

אולם דעו לכם שגם לחשוד ביהודי פשוט הוא סכנה גדולה מאוד. כל יהודי שומר תורה ומצוות באשר הוא, גם אם הוא אינו מתקרב למדרגתו של משה רבינו, הינו אהוב אצל הקב"ה. באיזה יהודי מדובר? גם בטיפש הגדול ביותר. זה שיש בו כל דבר לא טוב. הוא גס רוח. הוא מתנהג באופן מרושע. הוא לא מחייך אליך. הוא חוסם לך את החניה. הוא לא מסכים לתת לך העלאה בשכר. ובכל זאת, הקב"ה אוהב אותו אהבה עזה ולוהטת.

ולכן, למרות שלא מדובר במשה רבינו, ואין כאן חוט חשוף בעוצמה של 100,000 וולט, אך עדיין, לחשוד ביהודי שומר תורה ומצוות זה עסק מסוכן. איני עוסק כעת ברשעים - איני מדבר על ללמד זכות על עושי רשע - את זה אשאיר לגדולים ממני. אך היהודים שומרי התורה והמצוות, הם אלו שה' אוהב, ולכן אחד התפקידים החשובים ביותר שלנו בעולם הזה הוא להיות אוהב צדק, לנסות ולמצוא את הטוב בחברנו היהודי, ולדון אותו תמיד לכף זכות.

לא תוכל להתעצל

פירושו של דבר הוא, שכעת מוטלת עלינו עבודה רבה, כי בלתי אפשרי להצליח במשימה זו של לדון לכף זכות, מבלי לעבוד על ענין זה. מי שמתעצל - זה לא יקרה אצלו לבד. "עַל שְׂדֵה אִישׁ עֲצַל עֲבָרְתִּי" - הוא לא השכיל לעקור את העשבים השוטמים שצמחו בשכלו מיד כשראה אותם, ומה אירע לו? "כָּסוּ פָּנָיו חֲרָלִים" - הראש מתמלא בצמחים רעילים.

זאת אומרת שאם אינך עסוק באופן תמידי בניקוי העשבים השוטמים, הרעל ימשיך לצמוח ולגדול. משכך, ברגע שעולה בראשך מחשבה שאינה חיובית כלפי אדם מסוים, אתה חייב לעשות משהו בנידון. אינך יכול לאפשר לעצמך להיות איש עצל! במקום

כולם חושבים שהם צודקים! וכולם טועים! כי כולם חוטאים למעלה הגדולה הזו, אותה צווה אותו השי"ת לנסות ולהשיג - לדון את חברינו לכף זכות.

האם באמת אינך מסוגל למצוא שום דבר טוב באשתך? ואת, האם אין באפשרותך למצוא איזו מעלה טובה אצל בעלך? זו רשעות! וזה גם לא נכון כלל וכלל!

האשה עושה דברים עבור בעלה, ועליו לחשוב עליהם ולהעריך אותה עד אין קץ. ואפילו אם אשתך אמרה משהו שנראה לך לא בסדר, אז מה? אתה יכול לחשוב שזה בגלל שהיא לא מרגישה טוב. אולי היא לא ישנה טוב בלילה, או שיש לה איזו בעיה אחרת שמפריעה לה, והיא מוציאה את זה עליך; אבל היא אינה באמת מתכוונת לרע, אז בא ותלמד עליה זכות.

כך גם כלפי בעלך. כשהבעל חוזר מהעבודה ואומר איזו מילה שלא במקום, האשה צריכה לומר לעצמה, "הוא עבד קשה מאוד היום. יש הרבה תחרות בשוק; אולי מנהל העבודה הגוי הציק לו היום. בעלי לא התכוון לפגוע בי".

ואז, לאחר שהיא עוקרת את העשבים השוטים, היא מתחילה לשתול תחתיהם פרחי נוי מרהיבים. היא חושבת לעצמה, "ראי איזה בעל נאמן ואחראי יש לך". היא מזכירה לעצמה שהוא הולך לעבודה כל יום. הוא היה שמח לשבת בבית, הוא כל כך היה רוצה ללכת לבית המדרש וללמוד. הוא מרגיש שהוא מבזבז את חייו בחנות שבה הוא עובד, אבל הוא עושה זאת מתוך נאמנות למשפחתו. הוא עובד, מפרנס את משפחתו, ומוסר את חייו לך! את חייו! כל שבוע הוא חוזר הביתה ומביא לך כסף. אם האשה תחשוב על כך היא תעריך את בעלה. ככה צריכים להיראות חיי הנישואין. לדון זה את זה לכף זכות, ולחשוב שהצד השני התכוון לטוב.

עסקה משתלמת

וכאן אנו שבים אל אחד מהלקחים הגדולים אותו למדנו מקרח. אותה טרגדיה גדולה שאירעה בעם ישראל היתה תוצאה של טעות זו של קרח, בכך שדן את משה רבינו לכף חובה. במקום לחשוב עליו מחשבות טובות, הניח קרח לזרעי החשד וחוסר האמון לגדול פרא בשכלו, וכולנו יודעים את הסוף המר - "וַתִּפְתָּח הָאָרֶץ אֶת פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר לְקָרַח וְאֶת כָּל הָרֶכָּוֶשׁ". היתה זו מכה שהכתה בהלם את עם ישראל! קרח!

איננו מדברים כעת על מעשים - אנחנו מדברים על תיקון הגישה בראש, ללמוד כיצד לחשוב מחשבות טובות כלפי חבריך. זוהי עבודה גדולה, ואני בעצמי רחוק מהדברים. אני מדבר אליכם; אני מקשיב לעצמי בזמן שאני מדבר. אבל בואו נקשיב לדברים, ואולי מקצת מהם ידבקו בנו.

אם תחפש - תמצא

אחד מרבותי אמר לנו, תלמידיו בישיבה, פעם, כי האדם אינו עשוי מקשה אחת, אלא הוא עשוי מצרור של דברים. אני זוכר את זה כמו אתמול, על אף שהדברים נאמרו לפני כששים שנה: "האדם אינו עשוי ממידה אחת" כך אמר, "הוא עשוי מכמה וכמה מידות". אז גם אם דבר אחד אינו טוב אצלו, אולם יש משהו אחר שכן טוב בו. ולכן, אם נחפש - נמצא. אבל אם אנחנו עסוקים בלחפש רק מה שלא בסדר, נצליח למצוא גם את זה, ובכך ניכשל במשימתנו.

ניקח לדוגמא אדם שאוהב כבוד ורודף אחריו. הוא בעל גאווה, ואוחז מעצמו גדולות ונצורות. האם אתה רוצה לדון אותו? עקור את המחשבות הללו וחפש בו דברים טובים; יש בו דברים טובים, זאת אוכל להבטיחך נאמנה.

אני שומע היום שישנם בני זוג המתקוטטים ביניהם כל הזמן. ובחלקים מסוימים של העיר אנשים משתגעים - בשכונות מודרניות מסוימות, אנשים מתגרשים על ימין ועל שמאל. איזו טרגדיה! מה קורה כאן? העולם השתגע!

הטרגדיה שבגירושין

איך טען לי מאן דהו, "נו טוב, אחרי הכל, יש הרי דין של גט בתורה, הלא כן?" א' משיגינער! יש גם דיני מיתה בתורה וכן דיני הלווית המת, אך מיתה היא טרגדיה וגט הוא טרגדיה.

יצא לי לשוחח היום עם מספר נשים שטלפנו אלי כדי לספר לי כמה הבעלים שלהם אינם טובים. "הכל באשמתו. אין מוצא אחר".

"מה הבעיה?" שאלתי.

"הוא נוהג כלפי בצורה מרושעת כל כך" היא אומרת, "הוא לא אנושי".

עכשיו, אם אשאל אותו, אני בטוח שיהיו לו טענות כלפיה. היא לא עושה את עבודתה. היא מחפשת צרות. היא מבקרת אותי, מנדנדת לי וכו' וכו'.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

איזו עצה יוכל הרב לתת לי כדי להתגבר על

תאוות השינה?

תשובה:

התשובה היא - אל תתגבר עליה. הקפד ללכת לישון בזמן בכל לילה. עליך לישון שמונה שעות בכל לילה. ישנה בעיה שאנשים לא ישנים מספיק, ואז הם מתחילים להישבר, הולכים לפסיכולוגים או נוטלים תרופות, ו"סי טויג אויף כפרות" - זה לא שווה את זה. מחסור בשעות שינה מביא לתוצאה ההפוכה מזו הרצויה.

שינה היא דבר חשוב ביותר. זה חשוב יותר אפילו מאוכל, חשוב יותר מויטמינים - אני אומר לכם זאת מנסיון. הכרתי כל כך הרבה אנשים, אנשים טובים, צעירים, שהרסו לעצמם את חיי עבודת ה' שלהם על ידי חוסר שינה. אמנם, ישנם צדיקים שיש בהם כח רב, והם יכולים להסתדר עם פחות שינה, אבל אל תתחיל אפילו לחשוב שאתה אחד מהם.

"אם דבר כזה יכול לקרות לאדם גדול כל כך, זה יכול לקרות גם לנו!" כך חשבו הכל.

מכאן החל העם כולו לעסוק בלמידת הלכה הגדול הזה, שאחת ממשימות חיינו היא לקחת את גן הדעת הנפלא שבשכלנו, ולטפח אותו כמיטב יכולתנו על ידי זריעת זרעים של כף זכות. ננסה כמיטב יכולתנו לדון את חברינו לטובה, ולחשוב עליהם באופן חיובי, שכן לשם כך באנו לעולם הזה - על מנת לנטוע פרדס של פירות מענגים וגן של פרחים יפים בראשנו.

כמובן שאסור לנו לשכוח את מה שלמדנו חז"ל (שבת קכז, ב) עד כמה גדולה היא תשואתה של השקעה זו - "הִדָּן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת הַמָּקוֹם יְדִינֶהוּ לְכַף זְכוּת" - מי שמשקיע בלדון את חבריו באור חיובי, ומתגבר על העצלות הטבעית הטבועה בשכלו, ומחפש את הטוב, אז מידה כנגד מידה, הקב"ה ידון גם אותו לכף זכות תמיד. וכאשר הוא יתברך נוהג כך, נדע נאמנה שהוא עושה זאת בידו הפתוחה והמלאה, ביד גדושה בשכר, בעולם הזה ובעולם הבא.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

זורעים את הזרעים הנכונים בגן החשיבה החיובית

השבוע נקדיש בלי נדר דקה אחת ביום בחשיבה אך ורק באופן חיובי כלפי משהו שאנחנו קרובים אליו. ננסה לחשוב על כמה תכונות חיוביות מסוימות, כדי לראות אדם זה באור חיובי. נבחר בן זוג, הורה או מגיד שיעור, ונקדיש את הדקה הזאת כדי לחשוב אך ורק מחשבות חיוביות אודותיו, ולסלק מראשנו כל מחשבה שלילית.